

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

הדר עם הנכרי או מי שאינו מודה בעירוב

(ס"א ב') **משנה:** הדר עם הנכרי בחצר או עם מי שאינו מודה בעירוב - (1) הרי זה אוסר עליו (לטלטל מביתו לחצר אפילו אם עירב, עד שישכור ממנו רשות שיש לו בחצר). (2) רבי אליעזר בן יעקב אומר: לעולם אינו אוסר (הנכרי), עד שיהיו שני ישראלים (דרים בשני בתים, ו) אוסרין זה על זה (ובאים לְעָרְב, אז אוסר עליהם הנכרי).

(ס"ב א') (ומסיק) דכולי עלמא דירת גוי לא שמה דירה (ורשותו בחצר אינה אוסרת), והכא בגזירה שמא ילמד ממעשיו קא מיפלגי: רבי אליעזר בן יעקב סבר כיוון דגוי חשוד אשפיכות דמים (ולא שכיח יחיד הדר עמו) תרי דשכיחי דדיירי גזרו בהו, חד לא שכיח לא גזרו ביה רבנן. ורבי מאיר סבר זמנני דמקרי ודייר. ואמרו רבנן (כשרצו למנוע מישראלים לגור עם גוי) אין עירוב מועיל במקום גוי, ואין ביטול רשות מועיל במקום גוי עד שישכיר, וגוי לא מוגר, דחייש לכשפים.

איתמר, רב חסדא אמר: שכירות בריאה בעינן. ורב ששת אמר: שכירות רעועה.

(ומברר) מאי רעועה, מאי בריאה?

(ומסיק) בריאה במוהרקי ואבורגני, רעועה בלא מוהרקי ואבורגני.²

שלח ר' יצחק ברבי יעקב בר גיורי משמיה דרבי יוחנן: הוּ יודעין ששוכרין מן הגוי אפילו בפחות משהו פרוטה.

(ס"ב ב') (1) א"ר יהודה אמר שמואל: הלכה כר"א בן יעקב (שרק כשיש שני ישראלים אוסר הגוי, ומורים כן ברבים).

(2) ורב הונא אמר: מנהג כרבי אליעזר בן יעקב (ומורים רק ליחיד הבא לשאול).

(3) ורבי יוחנן אמר: נהגו העם כר"א בן יעקב (ולא מורים כלל, אבל אם עשה אין מוחים).

שיטות הראשונים

הדר עם נכרי שגר בשכירות בחצר: דעת הרמב"ן והרשב"א שגוי ששאל או שכר דירה בחצר, אינו אוסר על הישראלים בחצר.³ ודעת בעל ההשלמה שאף גוי השוכר אוסר על בני החצר. והרמ"א פסק כרשב"א.

1. שהטריחוהו והפסידוהו חכמים לישראל הדר עמו, כדי שיקשה בעיניו ליתן שכר בכל שבת ושבת, ויצא הישראל משם. ובאותה גזירה נחלקו.
2. מוהרקי ואבורגני: רש"י פירש למלאות החצר בספסלים וקתדראות אם ירצה. **ובערוך** (ערך מהרק, עיי"ש) **ובתוספות** פירשו מוהרקי כתיבה וחתימה. אבורגני, שלוחים משרתי העיר. **ורבינו חננאל** פירש כגון בניין. **והשו"ע** (או"ח שפב, ד) פירש כערוך ותוספות.
3. לפי שאפילו דירתו הקנויה לו אינה דירה אלא גזירה היא שגזרו שלא יהא ישראל דר עמו ולומד ממעשיו, ואין דרכו של ישראל להשאיל ולהשכיר דירה לגוי בתוך חצירו וידור עמו (ולא העמידו דבריהם בדבר שאינו מצוי). ועוד, שלא השאיל והשכיר לו על דעת שיאסור עליו. רשב"א.
4. או"ח שפב, א. והבית מאיר השיג על דינא דרמ"א, והוכיח מדברי הרמב"ם בחיבורו ובפירוש המשנה (שכתב: וכשידע זה הישראל לא ישכיר מדור בביתו לגוי, וזה ההרחק כולו גזירה שמא ילמוד ממעשיו) שפליג אדין דהרמ"א. והביאו בשער הציון (אות ו). **וגם הגר"א הקשה** ממה שנפסק (שפד, א) על פי הירושלמי, הובא להלן, ס"ט ב', על המשנה ואנשי חצר) שגוי הנכנס לשם אכסנאות, אם רגיל לבוא, אוסר מיד. **וכתב שהחילוק הוא בין יכול לסלקו לבין יכול לסלקו.** והסיק מזה שער הציון שאין חילוק בין ישראל לגוי, אלא רק בין יכול לסלקו לבין יכול. מקורות - רמב"ן והשלמה (הו"ד בחידושי המאירי, ס"א ב', ד"ה הנכרי שאמרנו, עיי"ש באריכות); רשב"א (עבוה"ק, בית נתיבות, שער ד' סימן ב', אות יב; וסימן ג', אות טז).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שכירות בריאה או רעועה: כתב הרא"ש שהלכה כדברי המיקל בעירוב, ובשכירות סתם סגי, כרב ששת. וכן פסק הרמב"ם. וכן פסק השו"ע.⁵

הלכה, מנהג, או נהג, כרבי אליעזר בן יעקב: פסק הרי"ף כשמואל דאמר הלכה, דאפילו בפירקין דרשינן לה. וכן פסקו הרמב"ם והרא"ש.⁶ וכן פסק השו"ע.⁷

לעולם אינו אוסר עד שיהו שני ישראלים אוסרים זה על זה: דעת הראב"ד, דלאו דוקא נקט, דאפילו באינם אוסרים, כל היכא דשכיחי דדיירי, הנכרי אוסר עליהם. אמנם ברמב"ם, רשב"א רא"ש⁸ ועוד, מבואר שאין הנכרי אוסר אלא במקום שצריכים עירוב. ויותר מזה מבואר מרש"י שדוקא אם דרים הישראלים בשני בתים, ואוסרים זה על זה ובאים לערב ביניהם, הגוי אוסר עליהם.⁹ וכן פסק השו"ע.¹⁰

ישראל שהשאל או השכיר ביתו לגוי: כתב הרשב"א שאינו אוסר, שלא השאל והשכיר לו על דעת שיאסור עליו. וכן פסק הרמ"א.¹¹

ישראל ששכר בית מגוי הגר שם: כתב באור זרוע, ישראל הדר עם גוי בעל ביתו בבית אחד, אע"פ שנותן לו שכר דירה, צריך לשכור ממנו כדי לטלטל, כדי להטריח על ישראל כדי שיצא משם ולא ילמד ממעשיו. וכן פסק הרמ"א.¹²

גוי שאין לו דריסת רגל על הישראלים: כתב הרא"ש, דאין הגוי אוסר אלא במקום שיש לו עליהם דריסת רגל.¹³ וכן פסק השו"ע.¹⁴

האם צריך לשכור מהנכרי כל ערב שבת: כתב הרא"ש בשם מהר"ם שאין צריך לשכור ממנו בכל ערב שבת, היכא דאין הנכרי חוזר בו מן השכירות.¹⁵ ודעת הראב"ן ואור זרוע שצריך לשכור ממנו בכל שבת. והשו"ע¹⁶ פסק כמהר"ם.

5. או"ח שפב, ד. והרי"ף לא הביא מחלוקתם (והביא רק ששוכרין מן הגוי אפילו בפחות משוה פרוטה). מקורות - רמב"ם (עירובין ב,ב).
6. אע"ג דקיימא לן דהלכה כרבי יוחנן לגבי רב ושמואל, בהא הלכתא כשמואל, כדקיימא לן הלכה כדברי המיקל בעירוב, כדאמר ר' יהושע בן לוי לעיל (מ"ו א'), וקיי"ל כוותיה לגבי רבי יוחנן. רא"ש (וכן מוכח מהמשך הגמרא, עיין ברא"ש).
7. או"ח שפב, א. ודע, דהביה"ל (ד"ה אז) כתב דפשוט הוא דאין הגוי אוסר עליהם רק להוציא מבתיהם, ומביתו של הגוי לחצר או למבוי. אבל בחצר גופא או במבוי, כלים ששבתו בתוכם בודאי מותר לטלטל. עיי"ש. מקורות - רמב"ם (הל' עירובין ב,ט). רא"ש (סי' א).
8. והוסיף הרא"ש, דאפילו דרים בשני בתים בחצר אחת, לגבי המבוי מיקרו יחיד במקום נכרי.
9. לאפוקי אם גרים בשני בתים, אבל אינם אוסרים זה על זה, כמו האחים שאוכלים על שולחן אביהם, שאף שאינם דרים וישנים באותו בית, אינם אוסרים זה על זה (כמבואר ע"ב ב'). וכן לאפוקי אם דרים בבית אחד אפילו כמה בני אדם, אף על פי שאינם סמוכים על שולחן אחד אלא כל אחד תפיסתו לעצמו מכל מקום כחד חשיבי כיון שדרים בבית אחד.
10. או"ח שפב, א (על פי ביאור הגר"א, ס"ק א). מקורות - רמב"ם (הל' עירובין, ה,ז). רא"ש (סי' א). רשב"א (עבוה"ק, בית נתיבות, ד,ג, ד"ה במקום זה). ראב"ד (הו"ד ברשב"א ס"ה ב', ד"ה אמר ליה, ובריטב"א, ס"ה ב', ד"ה ולפום פשטא).
11. או"ח שפב, א. מקורות - רשב"א (עבוה"ק ד,ג, עמ' ס).
12. או"ח שפב, א. מקורות - אור זרוע (ח"ב, הל' עירובין, סי' קסח).
13. ולכן, שתי חצרות הפתוחות זו לזו, ואין להם דריסת רגל זה על זה (דהיינו שאינם זו לפנים מזו, אלא זו בצד זו, ופתחיהם למבוי), שכל אחד משתמש דרך פתחו הפתוח לרשות הרבים, ובחצר אחת דר בה גוי, ובחצר האחרת דרים בה כמה ישראלים, מכניסים ומוציאים מחצר זו לחצר זו (אם עירבו ביניהם), ואין צריך לשכור מהגוי.
14. או"ח שפב, ג. מקורות - רא"ש (שו"ת כלל כא, סי' ד).
15. דקיי"ל שוכר כמערב דמי, מה מערב אם עירב לכמה שנים כל זמן שהעירוב קיים עירובו עירוב, וכל שכן שכירות, דלא בעי לשכור בכל ערב שבת, וכו'. ומה שכתב רש"י ונכרי חייש לכשפים ולא מוגר ומתוך שיהא טורח לישראל לשכור בכל ערב שבת יוצא, נראה לי לאו משום דבעי לשכור בכל ערב שבת היכא דאין הנכרי חוזר בו מן השכירות, אלא כשהנכרי חוזר בו מן השכירות אז צריך לחזור

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שכרו מנכרי וכלה הזמן האם צריך לחזור ולערב: כתב הרמב"ן אם שכרו מהנכרי לזמן ידוע, לכשיכלה הזמן צריך לחזור ולשכור שנית, וצריך לחזור ולערב¹⁷, דאין עירוב ראשון חוזר וניעור. וכן פסק השו"ע¹⁸.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שפב)

- א. הדר עם הגוי בחצר אינו אוסר עליו, עד שיהיו שני ישראלים דרים בשני בתים ואוסרים זה על זה, אז הגוי אוסר עליהם. ואינו מועיל שיבטל הגוי רשותו, אלא צריך שישכירו ממנו.
- הגה: ישראל שהשכיר או השאיל ביתו לגוי, אינו אוסר עליו דלא השכיר או השאיל לו ביתו כדי שיאסר עליו (המגיד פרק ב'). אבל אם הבית של גוי, ושכרו ישראל ממנו וגוי דר בבית עמו, אין שכירות הבית מועיל לענין שכירות הערוב (אור זרוע). ישראל שהשאיל או השכיר בית לחברו (במקום שדרים גוי) אף על פי שיש לו תפיסה בבית לא מהני וצריכים לשכור מגוי (בית יוסף בשם מצאתי כתוב).
- ג. אם אין לגוי דריסת רגל על הישראלים, אינו אוסר; כגון, שתי חצרות הפתוחות זו לזו ואין להם דריסת רגל זה על זה, ובחצר אחת דר גוי ובחצר אחת דרים ב' ישראלים או יותר, מכניסין ומציאין מחצר זו לחצר זו בשבת דרך חלון שביניהם ואין צריך לשכר מהגוי.
- ד. השוכר מן הגוי סתם, מועיל ואינו צריך לפרש לו שהוא להתיר הטלטול, ואינו צריך לכתב שום כתיבה על השכירות.
- ה. שוכרין מגוי אפלו בפחות משנה פרוטה. (ומתיר לשכר ממנו בשבת (מרדכי ריש פרק הדר). וע"ל סימן שפ"ג).
- ו. כל זמן שאין הגוי חוזר בו, מועיל השכירות ואפלו לזמן מרובה. (ואינו יכול לחזר משכירתו עד שיחזיר הדמים) (בית יוסף בשם רש"י פרק הדר).
- ז. אם שכרו מהגוי לזמן ידוע, לכשיכלה הזמן צריך לחזר ולשכר שנית וצריך לחזר ולערב, דאין ערוב ראשון חוזר וניעור.
- ח. אם שכרו מהגוי לזמן ידוע, ובתוך הזמן השכיר הגוי דירתו לאחר, די בשכירות הראשון.

ולשכור הימנו כשיתרצה. מידי דהוה אמערב שאם אמר חוזרני בי מן העירוב ואיני רוצה לערב עם בני החצר ובני המבוי צריך לחזור ולזכות פעם אחרת ולערב.

16. או"ח שפב,ו. רא"ש (סי' א). ראב"ן (עירובין, סי' ח, ד"ה ישראל וגוי). אור זרוע (וכתב שכן משמע מרש"י. אמנם הרא"ש והמרדכי ביארו אחרת ברש"י עיי"ש).

17. כתב בב"ה"ל (או"ח שפב,א, ד"ה צריך שישכירו) דלכתחילה צריך לעשות השכירות מהנכרי קודם שעושים העירוב חצרות (כן מבואר בב"ה"ג, רמב"ם, סמ"ג ורשב"א). ובדיעבד, אם עירב קודם ששכר מהנכרי, מסתבר דמועיל ואין צריך לעשות שוב עירובי חצרות.

18. או"ח שפב,ז. וסיכום המשנ"ב (ס"ק כו) וביה"ל (ד"ה כל זמן) להלכה, שאם השכיר הנכרי לזמן קצוב, אינו יכול לחזור בו אפילו אם רוצה להחזיר המעות. ולכן, אפילו מת לא נתבטל השכירות ואפילו היורש עומד ומוחה. מיהו בשכר ממנו סתם (ולא קצבו זמן לשכירות), יכול לחזור בו אחר שבת ראשונה. וכל זמן שלא חזר בו עומדת השכירות בתוקפה. ואם מת, מסתברא דנתבטל ממילא השכירות. ואפילו אם היורש יאמר שמתרצה במה שעשה אביו, מסתברא דלא מהני עד שיחזור וישכור ממנו.